

Nicolae Răzvan Stan

Antropologia
din perspectiva hristologică
Bazele doctrinare ale vieții duhovnicești

Carte apărută cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Doxologia
Iași, 2021

CUPRINS

PREFAȚĂ (Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Radu)	13
INTRODUCERE	19

Partea întâi BAZELE DOGMATICE ALE ANTROPOLOGIEI CREȘTINE

I. ORIGINEA ȘI CONSTITUȚIA OMULUI	31
A. Omul nu este produsul lumii, ci făptura lui Dumnezeu	33
B. Natura omului	45
1. Trup și suflet	47
2. Duhul omului	56
3. Înțelesul duhovnicesc al inimii omului	61
C. Caracterul alterității persoanei umane: omul ca bărbat și femeie	67
II. DUPĂ CHIPUL ȘI SPRE ASEMĂNAREA CU DUMNEZEU	
Dat ontologic și mișcare liberă	75
A. Existența după chipul lui Dumnezeu	76
1. Omul nu poate fi înțeles în afara învățăturii despre chip	78
2. Omul este creat ca chip de la început, iar chipul se referă la întreaga sa structură psihosomatică	82
B. Omul, chip al Chipului	91
1. Fiul – Chipul Tatălui	92
2. Omul – chipul Fiului	95
C. Chip și asemănare. Distincție și întrepătrundere ...	104

D. Elementele chipului	
în dinamica dobândirii asemănării	117
1. Minte	121
2. Voința	128
3. Sentimentul	134
4. Conștiința	138
5. Apofatismul persoanei umane	142
III. CĂDEREA ÎN PĂCAT	
ȘI CONSECINȚELE EI ANTROPOLOGICE	149
A. Perfecțiunea primordială	150
B. Pomul vieții și pomul cunoștinței	
binelui și răului. Înțelesul lor teologic	159
C. Căderea în păcat	168
D. Consecințele căderii în păcat	
pe plan antropologic	178
1. Dezbinarea lăuntrică a eu-lui	178
2. Chipul și asemănarea după căderea în păcat	185
3. Hainele de piele	198
4. Căderea în păcat: boală antropologică	
și catastrofă cosmică	212

Partea a doua
ANTROPOLOGIA
ÎN DIMENSIUNEA HRISTOLOGICĂ

I. IISUS HRISTOS – FIUL ȘI CUVÂNTUL	
LUI DUMNEZEU CEL ÎNTRUPAT	221
A. Logosul Întrupat –	
Darul desăvârșit al lui Dumnezeu	224
B. Posibilitatea Întrupării Logosului Divin –	
„Întru ale Sale a venit...” (In 1, 11)	229
C. Întruparea ca act al libertății	
și expresie a iubirii Logosului Divin	237
D. Întruparea Logosului Divin	243
E. Consecințele unirii ipostatice	
pe plan antropologic	253

II. IISUS HRISTOS – LOGOSUL	
RĂSCUMPĂRĂTOR ȘI ÎNDUMNEZEITOR	259
A. Hristos, Adam cel Nou	261
B. Îndumnezeirea firii umane în Hristos	269
1. Integritatea firii asumate	269
2. Asumarea afectelor umane de către Hristos și transfigurarea lor	276
C. Restaurarea ontologică a chipului și dobândirea asemănării prin Hristos	288
III. „IISUS HRISTOS, IERI ȘI AZI ȘI ÎN VECI ESTE ACELAȘI” (Evr. 13, 8).	
Actualitatea și prezența permanentă a lui Hristos cel Înviat și Înălțat în omenirea istorică	319
A. Atotprezența pnevmatică a lui Hristos cel Înălțat ...	321
B. Biserica, prelungirea lui Hristos în umanitatea răscumpărată	330
C. Sfintele Taine, mijloace de extindere a lui Hristos în umanitate	340
CONCLUZII	355
ABSTRACT	365
POSTFAȚĂ, Pr. Prof. Univ. Dr. Ilie Moldovan	375
BIBLIOGRAFIE	391

PREFAȚĂ

Antropologia ocupă dintotdeauna un loc important în practica și doctrina Bisericii Ortodoxe. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție arată că fiecare om se bucură de o cinste deosebită din partea lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu vine și Se face om pentru a-l face pe om dumnezeu prin har. Prin Întrupare, Fiul devine Fratele nostru întru umanitate, Singurul care ne oferă viața din belșug (În 10, 10), iar prin Jertfa și Învierea din morți, El ne smulge din ghearele morții, pentru ca prin Înălțarea la Cer să ne ridice la bucuria veșnicei comuniuni cu Tatăl cel Cerelesc. De aceea, așa cum ne dă mărturie întreaga Sfântă Scriptură, Mântuitorul Iisus Hristos este *Calea, Adevărul și Viața* (În 14, 6) tuturor oamenilor din toate locurile și timpurile și, prin urmare, antropologia nu poate fi tratată în adevărata ei dimensiune decât din perspectiva hristologică. Numai prin Hristos omul poate să se regăsească pe sine și să se desăvârșească.

Astăzi, mai mult ca oricând, vedem că se duce o luptă acerbă împotriva concepției adevărate despre om. Prin glasul evoluționismului, existențialismului, hedonismului și libertinajului, societatea contemporană vrea cu orice preț să convingă omul să renunțe la demnitatea și veșnicia pe care i le oferă și asigure Creștinismul. Prin retezarea rădăcinilor originii sale și prin stoparea năzuințelor de bine, postmodernismul a furat omului adevărata identitate și l-a expulzat într-o lume din care lipsește sensul și viața. Progresul științific și economic, în loc să readucă omul la demnitatea cuvenită, a adâncit și mai

mult criza antropologică. S-a ajuns la obiectivizarea omului, la definirea sa numai din punct de vedere somatic. Discredita-tând veșnicia omului și temporalizând în mod radical existența sa, lumea contemporană reduce realitatea antropologică doar la *aici* și la *acum*. Altceva nu mai garantează.

Lucrarea P.C. Pr. Nicolae Răzvan Stan răspunde foarte bine provocărilor lumii contemporane, reușind să scoată în evidență liniile definatorii ale antropologiei hristologice. Tema este extrem de importantă și de actualitate și mai puțin tratată în teologia românească.

Lucrarea se deschide cu o **Introducere** în care autorul punctează importanța deosebită pe care antropologia a constituit-o de-a lungul timpului pentru întreaga omenire, subliniind faptul că adevărata sa valoare se regăsește doar în Creștinism.

Aprofundarea temei este structurată într-un număr de șase capitole, grupate în două părți: **I. Bazele dogmatice ale antropologiei creștine**, și **II. Antropologia în dimensiunea hristologică**.

Punctul de plecare al **primei părți** și al **Tratării** propriu-zise a lucrării este dat de capitolul: *Originea și constituția omului*. Creația nu apare ca o necesitate, ci este rezultatul deplinei libertăți și iubiri a Sfintei Treimi. Pentru că vrea, Dumnezeu creează, chemând astfel la existență și alte subiecte care să participe la comuniunea și iubirea dintre Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Inspirându-se din gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, autorul reușește în mod admirabil să prezinte învățătura ortodoxă despre lume și om ca daruri ale lui Dumnezeu.

Ca ființă personală și relațională, Adam a fost creat ca având-o totodată în sine și pe Eva. La rândul său, Eva nu a fost născută de Adam, ci este creată tot de către Dumnezeu, din acea coastă luată din Adam care este întregită sufletește și trupește. Fiecare este dat celuilalt ca un ajutor în vederea creșterii în iubirea lui Dumnezeu. Astfel, modelul iubirii dintre Persoanele Sfintei Treimi este transpus și la nivelul uman.

Analiza antropologică este continuată, într-o expunere autentică, cu capitolul despre *chipul și asemănarea cu Dumnezeu*. Profunzimea dogmatică a autorului este transpusă într-o sinteză cu bogat conținut duhovnicesc, chipul constituind, așa cum bine subliniază autorul, capacitățile ontologice necesare realizării comuniunii cu Dumnezeu. Fiind Chipul Tatălui, Fiul îl creează pe om drept chip al Său, imprimându-i de altfel și întreaga potențialitate a filiației. Între Fiul lui Dumnezeu și om se realizează chiar din momentul creației o legătură ontologică. Ca Arhetip al omului, Fiul îl creează pe acesta după chipul pe care El avea să-l asume prin Întrupare. Așa se face că încă din momentul aducerii la existență omul are implementată în structura sa ontologică zestrea hristologică.

Căderea în păcat și consecințele ei antropologice sunt tratate într-un nou capitol, autorul reușind cu prisosință să lămurască unele aspecte de extremă importanță pentru antropologia hristologică: *perfectiunea primordială, înțelesul teologic al pomului vieții și al pomului cunoștinței binelui și răului, actul căderii în păcat și consecințele lui pe plan antropologic*. Căderea are consecințe ontologice, ea ducând la îmbolnăvirea firii umane.

Partea a doua a lucrării plasează antropologia în dimensiunea hristologică și se deschide cu capitolul *Iisus Hristos – Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu cel Întrupat*. Aici, după ce se vorbește despre prezența permanentă a Logosului Divin în constituția omului și a lumii chiar și după cădere, accentul principal cade pe Întruparea Logosului. În comparație cu darurile creației, Mântuitorul Iisus Hristos este *Darul absolut* pe care Tatăl îl face omenirii în vederea mântuirii.

În continuare, printr-o analiză de profundă investigație patristică și teologică, ne este prezentată învățătura despre enipostazierea firii umane de către Fiul lui Dumnezeu și consecințele ce decurg din unirea firii dumnezeiești cu cea umană în ipostasul unic al Fiului. Având același ipostas, pe cel al Fiului lui Dumnezeu întrupat, firea dumnezeiască și firea omenească se găsesc în intimă legătură, fiecare comunicând

celeilalte însușirile proprii. Chenoza mântuitoare a Fiului are ca revers îndumnezeirea firii umane asumate și a umanității întregi. Hristos este „Centrul de viață” din care se hrănește omenirea. Numai prin El omul își descoperă vocația veșniciei și a îndumnezeirii.

Reflecțiile hristologice de până aici sunt adâncite în capitolul *Iisus Hristos – Logosul răscumpărător și îndumnezeitor*. Acest capitol se prezintă ca o performanță teologică de excepție, reușind să afirme într-un mod unic bogăția de sensuri și de conținut ce se revarsă din aspectul ontologic al Răscumpărării. Plecând de la adevărul mântuirii obiective, exprimat de Biserică prin cuvintele: „Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să fie făcut dumnezeu”, autorul arată că prin Hristos lumea a fost recreată și repusă în nesticăciune. Hristos este Noul Adam, Cel care aduce viața și sfințenia. Asumând firea umană, în integritatea elementelor ei, o restaurează și o îndumnezeiește în întregime. Așa se face că afectele firii Sale umane sunt transfigurate, chipul este restaurat, iar asemănarea cu Dumnezeu e împlinită.

Mergând pe linia Sf. Chiril al Alexandriei, a Sf. Maxim Mărturisitorul și a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, autorul nostru dezvoltă în mod admirabil ideea potrivit căreia fiecare act din activitatea răscumpărătoare a lui Hristos ocupă un rol bine definit în îndumnezeirea firii umane asumate. Dacă prin Întrupare umanitatea este repusă în curăția stării primordiale, prin Jertfa de pe Cruce ea este eliberată în mod deplin și definitiv de către Hristos de întreaga potențialitate pătimitoare a afectelor de plăcere și de durere. La rândul său, Învierea înălătură orice urmă de mortalitate din umanitate, pentru ca în final, prin Înălțarea la Cer și șederea de-a dreapta Tatălui, Mântuitorul Iisus Hristos să-Și ridice firea umană la starea maximei îndumnezeiri.

Înălțarea la Cer nu se constituie însă ca o părăsire a lumii de către Hristos, ci, din contră, prin ea se realizează trecerea lui Hristos de la prezența văzută din timp și spațiu la

atotprezența pneumatică prin care fiecare om devine subiect al comuniunii cu Sine. Unirea cu Hristos se realizează prin Biserică, Trupul Său tainic. Sfintele Taine reprezintă întâlniri personale cu Hristos în momentele cele mai importante ale existenței noastre, iar harul pe care ele ni-l conferă ne ajută să trecem prin toate fazele desăvârșirii umanității lui Hristos. Aceste aspecte sunt tratate în ultimul capitol al părții a doua: *Actualitatea și prezența permanentă a lui Hristos cel Înviat și Înălțat în omenirea istorică.*

Axată pe o bibliografie exhaustivă și de calitate, cercetarea de față se prezintă ca o valoroasă contribuție la clarificarea problematicii abordate. Puterea de analiză și de sinteză a autorului imprimă lucrării o notă de eleganță și de înaltă ținută intelectuală. Se vede clar că Părintele Nicolae Răzvan Stan nu este un începător întru cele ale teologiei. El stăpânește doctrina Bisericii Ortodoxe, viziunea largă și curată a temei dezbătute reușind să se materializeze într-o lucrare de mare clasă și de substanță. Rigoarea științifică și dăruirea spirituală a autorului duc la realizarea unui adevărat compendiu de teologie sistematică pe care se fundamentează viața duhovnicească.

În ceea ce privește stilul lucrării, putem spune că acesta este clar și curgător, cu puțină tentă poetică, ceea ce face lectura antrenantă, vie și neplictisitoare.

Date fiind cele menționate, recomandăm cu toată responsabilitatea și căldura ca lucrarea să fie citită și studiată de toți cei ce sunt preocupați să descopere ce reprezintă persoana umană cu adevărat și cum poate fi ea împlinită prin Hristos.

Pr. Prof. Univ. Dr. DUMITRU RADU

INTRODUCERE

Problema antropologică a constituit dintotdeauna o preocupare fundamentală pentru întreaga omenire. Fiecare persoană, indiferent de gradul de cultură, a încercat să-și explice rolul său în univers, să înțeleagă cine este și de unde vine. Aceste întrebări primordiale constituie, de fapt, punctul de plecare al oricărei filosofii.

Însă adevărata valoare și înțelegere a antropologiei a fost oferită de Creștinism. Aici omul a descoperit că el nu este produsul hazardului și nici rezultatul evoluției unei alte specii animale sau vegetale. El este modelat de „mâinile” lui Dumnezeu și de suflarea „gurii” Sale (Fc. 2, 7). Aici se vede măreția omului, deoarece el se bucură de un act cu totul special în aducerea sa la viață. Dumnezeu îl creează altfel decât pe celelalte viețuitoare și îi conferă o demnitate superioară față de acestea.

Omul nu este un animal, ci o persoană, după modelul Sfintei Treimi, Care este comuniune de persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – Comuniunea iubirii depline. Și numai pentru că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh trăiesc în mod absolut iubirea Unuia față de Altul se poate explica și originea și menirea omului. Dumnezeu nu-l creează pe om dintr-o necesitate, ci din iubire. El este creat „după chipul lui Dumnezeu” (Fc. 1, 26), adică este subiect capabil de comunicare și comuniune. Iar menirea sa este de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu prin iubire și sfințenie.

Observăm că dacă alte concepții antropologice nu reușesc nici măcar să explice existența omului, Creștinismul nu numai că arată cine este omul, ci descoperă și vrednicia la care el este chemat. Dacă aceste concepții se folosesc de om ca de un mijloc în încercarea de soluționare a problemei antropologice, Creștinismul este singurul care asigură permanent adevărul și valoarea antropologiei, deoarece numai aici omul este mântuit prin Hristos.

Dar, din păcate, în decursul timpului, omenirea nu a căutat totdeauna să se ghideze după principiile antropologiei creștine. Așa se face că omul a început să se definească fără a mai lua în calcul învățătura scripturistică și patristică, iar viața și-a orientat-o fără a mai ține cont de voința divină.

Secolele XVIII-XIX, prin umanismul și naturalismul Renașterii, reprezintă începutul luptei de dezumanizare a omului. Omul încearcă să-L înlocuiască pe Dumnezeu, să se pună în locul Său, fără a-și da seama că prin această acțiune renunță la Cel care-i garantează propria-i identitate. Friedrich Nietzsche (1844-1900) se înșela amarnic atunci când a declarat „moartea lui Dumnezeu”, de fapt afirmația sa reprezenta certificatul de deces al umanității care a renunțat la Dumnezeu¹.

Revenind la lumea de azi, observăm cu stupeoare cum post-modernismul a coborât omul în lumea obiectelor. Omului i s-a pus un preț prin care este vândut pentru anumite acțiuni.

¹ „Ca persoane umane, noi nu ne cuprindem taina existenței în mod exclusiv în noi înșine. Omul fără Dumnezeu nu mai constituie în mod autentic umanul, ci devine subuman. Noi Îl avem pe Dumnezeu ca pe cel mai profund centru interior al ființei noastre, elementul determinant al umanității noastre. Ca oameni, noi suntem creați pentru frățietate și comuniune cu Dumnezeu, or dacă ignorăm sau refuzăm această solidaritate și comuniune cu Dumnezeu, ne negăm propriul nostru sine. Ateismul conduce spre dezumanizare, precum ne-au arătat atât de clar lagărele de concentrare ale lui Stalin. Mărturisind umanul, mărturisești de asemenea și Divinul; negând Divinul, în mod egal negi și umanul” (METROPOLITAN KALLISTOS WARE, *Orthodox Theology in the Twenty-First Century*, WCC Publications, Geneva, 2012, p. 37).

Se vinde inteligența, se vinde trupul sau anumite organe. Omul este disecat și se ia din el numai ceea ce este nevoie. El este un produs comercial de care se folosește fiecare după necesitate.

Lumea de azi dorește cu orice preț ca omul să nu mai fie om, ci animal, obiect, mașină, orice altceva, însă nu om. În mass-media de zi cu zi se vorbește despre animalitatea umană. Crime, desfrâuri, violuri – acesta este modelul promovat, nimic altceva. La rândul ei, știința, prin manipulările genetice, a ajuns să vorbească despre mecanica umană. Ca oricare mașină, omul poate fi reparat prin schimbarea „piesei” defecte. În acest caz, nu mai contează dacă moare cineva, important este ca mașina de „marcă” să funcționeze, ca cel care este mai de „preț” să rămână viu.

Pentru societatea progresistă a zilelor noastre, omul este valoros numai atâta timp cât poate să ofere ceva, după aceea nu mai contează. Este pus la un aparat care va fi deconectat în cele din urmă fără pic de remușcare.

Lăsat cu aceste concepții, omul nu poate decât să se piardă. Unul desconsideră pe altul și ambii sunt desconsiderați de un al treilea, și așa la nesfârșit. În aceste condiții, singura perspectivă care-i mai rămâne omului este cea a morții. Prin sine însuși, omul nu poate dezlega și rezolva problema existenței. Concepțiile antropologice formulate în afara lui Dumnezeu n-au cuprins nimic din măreția, potențialitatea și complexitatea omului. Prin urmare, omul nu poate fi înțeles decât raportat la Dumnezeu. Filosofia speculează, își dă cu părerea, știința operează numai cu materialul, doar Sfânta Scriptură relatează adevărul, prezintă cele spuse de Dumnezeu despre om: „Singură antropologia biblică și creștină corespunde doctrinei integrității omului, a originii și menirii lui”².

Pentru că Dumnezeu S-a descoperit pe Sine, a ieșit la dialogul cu omul, poate, la rândul său, și omul să-și facă o idee

² NIKOLAI BERDIAEV, *Despre menirea omului*, trad. Daniel Hoblea, Ed. Aion, Oradea, 2004, p. 76. „Religia e doar recunoașterea în același timp a dumnezeirii lui Dumnezeu și a dumnezeirii omului însuși. Religia este aflarea lui Dumnezeu în tine și a ta în Dumnezeu, iar ateismul nu e numai

despre propria persoană și despre relația pe care trebuie să o aibă cu Dumnezeu. Fără Dumnezeu, omul se confundă cu lucrurile lumii și nu mai prezintă nicio importanță:

Acolo unde nu este Dumnezeu, nu mai există nici om. Pierderea chipului lui Dumnezeu antrenează dispariția omului adevărat, dezumanizează lumea, înmulțește demonizații. Absenței lui Dumnezeu i se substituie apăsătoarea prezență a unui obsedat de sine însuși, a unui auto-idol, și tristele lui utopii riscă să modifice pe termen lung tipul antropologic. Omul pierde dimensiunea profunzimii³.

Numai reîntors la Dumnezeu omul poate să descopere adevărul despre sine, poate să-și cunoască originea, complexitatea și posibilitatea de dezvoltare a propriei persoane.

Teologia ortodoxă a atras atenția în mod constant asupra acestor realități. Atât la Sfinții Părinți, cât și la teologii contemporani, antropologia a constituit și constituie o preocupare de bază. Biserica a luptat și luptă mereu pentru a apăra demnitatea umană și a asigura drepturile fundamentale ale persoanei.

necredința în Dumnezeu, ci, necondiționat, necredința și în om, necredința în tine însuși, necredința în valoarea absolută și în veșnicia absolută a ta. Ateismul socotește că eul – acest trup al meu, pasiunile mele, dorințele, mișcările și acțiunile mele în această lume sunt trecătoare și pieritoare și se împrăștie ca fumul. Pentru ateism nu există un «eu însumi», o identitate adevărată a mea... ateismul este negarea centrului tainic al personalității și, în virtutea acestui fapt, negarea centrului tainic al lumii... ateismul este cea mai banală concepție despre lume, concepția cea mai fără farmec” (B. VIȘESLAVTEV, „Însemnătatea inimii în religie”, trad. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Revista Teologică*, nr. 1-2/1934, pp. 33-34). Vezi și: PAUL EVDOKIMOV, „Mystère de la personne humaine”, în *Contacts*, nr. 68/1969, pp. 272-273; LEO SCHEFFCZYK, *L'uomo moderno di fronte alla concezione antropologica della Bibbia*, trad. Giorgio Mion, Elle Di Ci, Torino-Leumann, 1970, pp. 5-22, 81-110.

³ PAUL EVDOKIMOV, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Pr. Prof. Ion Buga, Ed. Christiana, București, 1993, p. 76. „După moartea lui Dumnezeu, urmează moartea persoanei umane. Acolo unde nu există Dumnezeu, nu există decât lucruri, structuri, scheme și în niciun caz ființe umane” (IDEM, *Hristos în gândirea rusă*, trad. Pr. Ion Buga, Ed. Symbol, București, 2001, p. 207).

Dar, observăm că astăzi problema antropologică necesită o și mai mare atenție din partea noastră. Episcopul ortodox Kallistos Ware a subliniat acest aspect și a precizat că dacă pentru secolul XX cercetările teologilor au fost centrate pe problema ecleziologică, în secolul XXI teologii trebuie să se focalizeze pe doctrina antropologică. Secolul nostru prezintă un mare pericol pentru desconsiderarea persoanei umane. De aceea, teologii trebuie să-și concentreze toate forțele pentru a da un răspuns tuturor provocărilor antropologice care vin din partea globalizării, tehnologiei, ingineriei genetice și crizei ecologice. Iar în acest răspuns, spune Kallistos Ware, trebuie să se accentueze: unicitatea omului și valoarea sa infinită; caracterul alterității persoanei umane și nevoia de celălalt; personalismul uman, precum și calitatea și vocația omului de preot al creației⁴.

Astăzi, mai mult ca oricând, pentru a salva omul de atacurile postmodernismului, trebuie să ne întoarcem la doctrina antropologică a Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, deoarece, așa cum bine observă Părintele Stăniloae, numai o astfel de antropologie poate oferi omului „normativul existenței sale”⁵.

Mult timp, omul a încercat să se explice și să se împlinească prin sine, iar finalitatea acestor acțiuni a fost de fiecare dată moartea. Niciun mort nu a putut învia niciodată un alt mort. Prin urmare, prin sine însuși, omul nu poate fi garantul antropologiei. Soluția nu poate veni niciodată de la noi, ci de la Hristos, Cel ce este mai tare decât moartea. În acest sens, Panayotis Nellas spune că antropologia poate să-și descopere conținutul și să-și probeze autenticitatea doar în lumina hristologiei⁶.

⁴ METROPOLITAN KALLISTOS WARE, *Orthodox Theology in the Twenty-First Century*, pp. 25-27.

⁵ D. STĂNILOAE, „Elemente de antropologie ortodoxă”, în: *Prinos închinat Înalt Prea Sfințitului Nicodim, Patriarhul României, cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de vârstă, cincizeci ani de preoție și șapte de patriarhat*, București, 1946, p. 243.

⁶ PANAYOTIS NELLAS, „De la Mère de Dieu”, în *Contacts*, nr. 164/1993, pp. 251-252.

De la vestita formulă a lui Protagoras: „Omul, măsura tuturor lucrurilor”, s-a ajuns astăzi la principiul exclusivist: „Omul și numai omul”. Dar tuturor acestor încercări nereușite de a soluționa problema antropologică le este dată o singură soluție: *Hristos – măsura tuturor oamenilor și a întregii creații*. Hristos și numai Hristos este răspunsul care se dă tuturor întrebărilor și așteptărilor antropologice. El are puterea desăvârșită, deoarece este și Dumnezeu, și om, nesupunându-Se nici spațiului și nici timpului (Evr. 13, 8). Cuvintele pe care El le-a spus ucenicilor Săi: „Fără Mine nu puteți face nimic” (In 15, 5), rămân mereu actuale și sunt valabile pentru orice persoană, familie, cultură, civilizație sau națiune.

Hristos este singura cale prin care putem depăși în mod deplin contrastele, relativitățile, rutina și moartea, deoarece este și unica Persoană care le-a învins pe acestea în Sine și prin Sine. Prin Întrupare, Fiul a venit în maxima noastră apropiere, făcând din firea umană asumată „mediul fundamental” prin care toți oamenii pot să participe la îndumnezeirea la care ea a fost ridicată⁷. Hristos este puntea care ne unește cu Tatăl. Este unic în felul Său, deoarece nu e un om simplu, ci Dumnezeu cel Unit cu umanitatea. Prin urmare, mântuirea și îndumnezeirea noastră nu pot avea decât o singură sursă, pe Hristos.

Prin Hristos se realizează omul desăvârșit⁸. Cade supramomul lui Nietzsche, existențialismul fără de sens și antiumanismul actual. Toate aceste concepții își găsesc sfârșitul în fața lui Hristos. Nicio altă concepție nu poate oferi vreo perspectivă antropologiei în afară de Hristos. Hristos este Taina dumnezeiesc-omenească prin care omul dobândește descoperirea

⁷ PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ediția a doua, Ed. IBMBOR, București, 1996, p. 37.

⁸ PR. PROF. IOAN G. COMAN, „Și Cuvântul trup S-a făcut”. *Hristologie și Mariologie patristică*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993, p. 302.

tainei sale: „Prin Taina Întrupării, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Taina omului”⁹.

Din cele prezentate până aici, se poate ușor deduce că antropologia creștin-ortodoxă trebuie să fie tratată din perspectiva hristologică:

Adevărul omului constă în deiformitatea sau mai exact în hristomorfismul (christoeideia) și hristocentrismul lui. În consecință, antropologia ortodoxă trebuie să-și caute alcătuirea în ce privește substanța, dar și metoda și forma, în perspectiva antropologiei hristologice. Hristologia creștină ortodoxă este propriu-zis o „teantropologie”¹⁰.

Hristos împlinește întreaga operă răscumpărătoare, deoarece este preocupat de condiția umană. Ba mai mult, Se dă pe Sine pentru binele omului. Din această cauză, așa cum bine observă Simon Frank, Creștinismul este prin excelență religia umanității autentice. Iar Berdiaev, la rândul său, spune că Întruparea Fiului lui Dumnezeu constituie faptul fundamental al antropologiei¹¹.

Omul nu poate să se împlinească nici prin sine, nici prin lucrurile materiale și nici prin altceva. Singura sa perspectivă rămâne Hristos. Numai Hristos afirmă valoarea persoanei umane: „Omul este om adevărat numai prin Dumnezeu-Om și în Dumnezeu-Om”¹².

⁹ *Ibidem*, p. 169.

¹⁰ PANAYOTIS NELLAS, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ediția a III-a, trad. Diac. Ioan Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 138.

¹¹ La TOMÁŠ ŠPIDLÍK, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin. IV. Omul și destinul său în filozofia religioasă rusă*, trad. Maria-Cornelia Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2002, pp. 22-23.

¹² ARHIM. IUSTIN POPOVICI, *Omul și Dumnezeu-Om. Abisurile și culmile filozofiei*, trad. Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 62. *Ibidem*, pp. 97, 102, 110-111, 122, 130, 150; IDEM, *Comentariu la Epistola întâia către Tesaloniceni*, trad. Drd. Sabin Preda, Ed. Bizantină, București, 2005, pp. 58-59.

Plecând de la aceste realități, am considerat că este necesară regândirea doctrinei antropologice ortodoxe din perspectiva hristologică. Este clar, fără Hristos, omul nu poate fi definit. De aceea, am căutat ca pe baza Sfintei Scripturi, a Sfinților Părinți și a mărturiilor teologilor creștini să trasăm principalele linii de doctrinare ale antropologiei și Hristologiei și să descoperim principalele puncte comune ale acestora.

Lucrarea de față – *Antropologia din perspectiva hristologică. Bazele doctrinare ale vieții duhovnicești* – este structurată în două părți. Obiectul de cercetare al primei părți – *Bazele dogmatice ale antropologiei creștine* – îl formează originea, constituția și menirea omului, precum și rolul lumii și raporturile omului cu aceasta. În tratarea acestor teme am pornit cu capitoul: *Originea și constituția omului*. Numai pentru că există Dumnezeu cel Atotputernic și pururea iubitor putem să înțelegem actul creării lumii și a omului și perfecțiunea pe care El a așezat-o în acestea. De asemenea, în această parte, mai este tratată problema chipului dumnezeiesc din om și cea a asemănării. Astfel, am încercat să arătăm că omul este o ființă complexă nu numai în ceea ce privește structura ontologică, ci și în potențialitățile nesfârșite pe care le are. Partea întâi se încheie cu capitoul: *Căderea în păcat și consecințele ei antropologice*.

Partea a doua – *Antropologia în dimensiunea hristologică* – tratează problema restaurării ontologice a omului de către Hristos și posibilitățile desăvârșirii. Pentru că Fiul lui Dumnezeu creează omul după chipul Său (vezi partea întâi), tot El este Cel care vine să-l restaureze, să-l vindece de boala ce intrase în firea umană prin păcatul strămoșesc. Fiul este prezent și înainte de Întrupare în lume pentru a o pregăti spre primirea Sa. Întruparea constituie cea mai mare cinste care-i este acordată omului.

Nimeni niciodată, oricât de filantrop s-ar fi dat, n-a arătat o mai mare cinste față de om decât cea acordată de Hristos. Fiul nu asumă umanitatea din necesitate, pentru că a avut nevoie într-un fel sau altul de aceasta, ci pentru că vrea ca omenirea să primească întreaga Sa iubire. Sf. Dionisie Areopagitul

spune, în acest sens, că Hristos este Filantropul Desăvârșit Care prin coborârea Sa în istorie a redat omenirii adevărata demnitate:

A venit mânat de iubirea de oameni până la fire și S-a făcut cu adevărat ființă și a trăit supradumnezeiescul ca om, ca să fie lăudate cele luate de la noi ca mai presus de minte și rațiune. Și în acestea arată ceea ce e mai presus de fire și mai presus de ființă, nu numai întrucât Și-a făcut comune ale noastre în mod neschimbat și neamestecat, nepătimind nimic în supraplinătatea Lui de la chenoza (deșertarea) negrăită, ci, ceea ce e și mai nou decât toate cele mai noi, era mai presus de fire în cele firești ale noastre, mai presus de ființă în cele conforme ființei, având toate ale noastre din noi mai presus de noi¹³.

La rândul său, Sf. Grigorie de Nyssa mărturisește și el acest adevăr, spunând că Hristos este Cel ce a dovedit cea mai mare preocupare față de om și Cel care i-a oferit acestuia cele mai de preț daruri: libertatea, demnitatea, viața, veșnicia etc.¹⁴ Fiul este Samarineanul milostiv care coboară în lume pentru a căuta și a vindeca umanitatea bolnavă. El devine unul ca noi pentru a ne face și pe noi ca pe Sine¹⁵.

Firea umană asumată este trăită de către Fiul lui Dumnezeu în adevărata ei dimensiune. Nicio cădere, niciun eșec. Atât de mult a fost angajată această fire în împlinirea voii divine încât toate cele ale ei le-a pus sub ascultarea Ipostasului care i-a dat viața. Firea umană nu are un subiect diferit de cel al Fiului

¹³ SF. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numirile dumnezeiești*, II, 10, în: SF. DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996, p. 143.

¹⁴ SF. GRIGORIE DE NYSSA, *Omilii la Ecclesiast*, III, în *Scrieri*, partea a doua, PSB 30, trad. Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 216.

¹⁵ IDEM, *Tâlcuire amănunțită la Cântarea Cântărilor*, XIV, în *Scrieri*, partea întâia, PSB 29, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și Pr. Ioan Buga, Ed. IBMBOR, București, 1982, pp. 312-313.

lui lui Dumnezeu. Ea nu are un eu uman care să dorească ceva ce ar putea fi în contrarietate cu Dumnezeu. Toate ale sale sunt și ale lui Dumnezeu. Fiul lucrează prin ea cu puterea Sa dumnezeiască.

Mântuitorul Hristos ne descoperă adevărata menire a vieții. El este Omul adevărat, Singurul care activează firea umană în modul cel mai autentic cu putință¹⁶, fiind, prin urmare, unica „persoană omenească împlinită în mod culminant”¹⁷.

Hristos este permanent în lume. Biserica e Trupul Său cel tainic plin de Duhul Sfânt și fiecare om poate, prin Sfintele Taine, să devină un mădular al acestui Trup. Din cinste în cinste, omul este ridicat spre o cinste și mai mare. Dacă la început a primit darul vieții, prin Întrupare omul primește Darul cel mai de preț, primește pe Însuși Dumnezeu, pentru ca în cele din urmă să fie ridicat la cinstea unirii cu Dumnezeu, la slava îndumnezeirii prin har. Hristos a făcut tot ceea ce se putea pentru binele și fericirea omenirii, însă depinde de aceasta cum valorifică darurile primite.

Dar pentru a ne învrednici de unirea cu Hristos trebuie să ne fundamentăm întreaga noastră acțiune morală pe învățătura autentică de credință. Numai ținând la adevărul de credință putem să ajungem la Adevărul-Hristos, deoarece El este „Calea, Adevărul și Viața” (In 14, 6). Din acest punct de vedere, putem spune că, prin lucrarea de față, am căutat să trasăm și liniile doctrinare care stau la baza realizării viețuirii în Hristos.

¹⁶ PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, Ed. IBMBOR, București, 1997, p. 30.

¹⁷ *Ibidem*, p. 32.